

אֶתְּ דָּם

● ידעון האקדמיה ללשון העברית | אדר תשע"ב

העברית בין רצף לחידוש

במהלך שנת תשע"א – שנת השפה העברית במשרד החינוך – התפרסמה מדי שבוע באתר האקדמיה במרשתת איגרת לתלמידים ולמתעניינים בלשונו ושמה "מילת השבוע". האיגרות קובצו ונערכו בחוברת "מתגלגלים עם המילים" (ראו פרסום בעמוד 7). לרגל פרסום החוברת נערך באקדמיה בר"ח אב תשע"א (1 באוגוסט 2011) ערב עיון "העברית בין רצף לחידוש".

ערב העיון עסק ביחסיה של העברית בת ימינו עם העברית לאורך הדורות. הנחה את הערב ד"ר **גבריאל בירנבאום**. ראשון המרצים היה הסופר **חיים באר**. בהרצאתו על "ארון הספרים היהודי כתביבת תהודה בספרות העברית" הוא הראה כיצד שיקעו יוצרים עבריים ביצירותיהם רמיזות אל מקורות המסורת היהודית ועמד על המשמעויות העולות מתוך רמיזות אלו. הוא סיים את דבריו בצער על שהקורא בן דורנו, אשר לעתים איננו אָמון על לשון המקורות, עשוי לחלוף לצד הרמזים הללו בלי שישים לבו אליהם כלל. ד"ר **קרן דובנוב** מן המזכירות המדעית של האקדמיה הרצתה על "הלכה ומנהג ביעוץ האקדמיה לציבור" (עיקרי הרצאתה מובאים בחוברת זו). **תמר כץ** מן המזכירות המדעית של האקדמיה עמדה בהרצאתה "מילים בתשקופת הזמן" על סוגים שונים של גלגולי משמעות שחלו במילים ששאבה העברית בת ימינו מן המקורות, על הסיבות לגלגולים אלו ועל המשותף והשונה בין המשמעות המקורית למשמעות החדשה.

האקדמיה ללשון העברית בעפולה

מנהל התרבות, הצעירים והספורט של עיריית עפולה הפיק עם האקדמיה ללשון העברית ערב עיון שיוחד לשפה העברית, למחקרה ולתקינותה. ערב העיון נערך בעיר בכ"ו במרחשוון תשע"א (23 בנובמבר 2011). בתחילה נשאו דברים ראש עיריית עפולה מר **אלי אלקבץ** ונשיא האקדמיה פרופ' **משה בר-אשר**. אחר כך נישאו שתי הרצאות: חבר האקדמיה פרופ' **שמעון שרביט** דן בשאלה "האם גם הז"ל הרבו להשתמש במילות לעז?" וד"ר **גבריאל בירנבאום**, חוקר במפעל המילון ההיסטורי של האקדמיה, הרצה על "מילים חדשות ומחודשות – על עבודת המינוח של האקדמיה". ערב העיון הזה הוא הראשון בסדרת כינוסים פתוחים בערים ברחבי ישראל. ערב העיון הבא יהיה באשדוד בחודש סיוון. בכינוס זה ירצו חברת האקדמיה הסופרת **גיל הראבן** והמזכירה המדעית של האקדמיה **רונית גדיש**. יפתח בדברים סגן נשיא האקדמיה הפרופ' **אהרון ממן**.

משרד ראש הממשלה | משרד התרבות והספורט | האקדמיה ללשון העברית

מזמינים אתכם אל

הכינוס הפתוח ללשון העברית ולספרותה בסיומן "העברית החדשה ומורשת הדורות"

בכינוס יוענק פרס ראש הממשלה על שם אליעזר בן-יהודה במעמד

ראש הממשלה מר בנימין נתניהו שרת התרבות והספורט חה"כ לימור לבנת נשיא האקדמיה ללשון העברית פרופ' משה בר-אשר

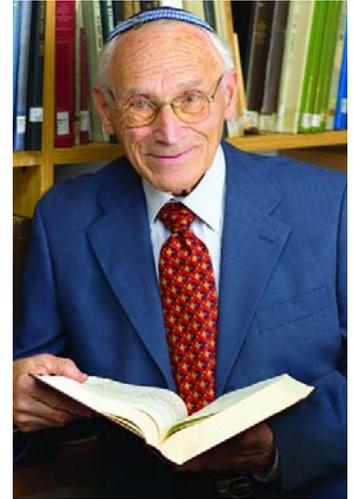
הכינוס יתקיים ביום שבת, 15 באוגוסט 2012, בשעה 9:00 עד השעה 21:00 במרכז לאמנויות הבמה, בית חיל האוויר, רח' ז'בוטינסקי 15, הרצליה

הודעה מפורטת על מעמד הפרס, על מושבי הכינוס ועל התכנית האמנותית תתפרסם בקרוב

עוד בגיליון

- "גולל, סורג, שובר" מאת דורון יעקב
- לִמְד לְשׁוֹנֵךְ – מונחי איכות סביבה
- "הלכה ומנהג ביעוץ האקדמיה לציבור" מאת קרן דובנוב

לזכרו של פרופ' מנחם צבי קדרי ז"ל

הביניים" (1968) הוא דן דיון סמנטי-דיאכרוני בביטויים שהגיעו לעברית של ימינו מלשון המחקר והקבלה ובהם: בכוח ובפועל, מחויב המציאות, שידוד מערכות, שיעור קומה, המתיק את הדין, זעיר אנפין, נכנס בו דיבוק. קדרי התווה כיוונים בחקר לשונה של ספרות השאלות והתשובות (שו"ת); בהרצאה שנשא בשנת תשמ"ט הוא קרא לפתוח בהצגה השיטתית של לשון זו בדרכים המקובלות בבלשנות. במחקריו בתחום זה הוא נעזר בפרויקט השו"ת של אוניברסיטת בר-אילן, שהייתה לו יד בהקמתו.

קדרי היה גם מראשוני החוקרים של העברית החדשה, והתחיל בכך כשעדיין פקפקו בלשנים רבים אם ראוי הרובד הזה של לשוננו למחקר ולתיאור.

הוא העמיד תלמידים הרבה, ורבים מתלמידיו נעשו חוקרים ומורים במחלקות ללשון העברית באוניברסיטאות ובמכללות ברחבי הארץ.

פרופ' קדרי לא גדר עצמו בדל"ת אמות של הלכה מדעית בלבד. עוד טרם מלאו לו עשרים שנה התגייס לפעילות מחתרית לסייע ליהודי הונגריה ורומניה להימלט מאימת הגירוש וההשמדה בידי הנאצים ועוזריהם. הוא היה פעיל בתנועת הנוער הציונית-דתית "בני עקיבא" ועזר להכשיר צעירים רבים לעלייה ארצה. הוא עסק בפעולות חינוך ותרבות גם בתנאים קשים, ובין השאר ערך את חוברות "החלוץ הדתי" בגולת הונגריה ולימד עברית במחנות העצורים בקפריסין. בארץ הוא הצטרף ל"הגנה" והשתתף במלחמה בגוש עציון ובפעולות בירושלים הנצורה.

קדרי ייסד את המחלקה ללשון העברית באוניברסיטת בר-אילן. הוא שימש רקטור האוניברסיטה במשך ארבע שנים. היה חבר פעיל בעשרות עמותות ואיגודים, הן בתחום המדעי הן בתחום הציבורי ואף הפוליטי; בין השאר היה ממקימי תנועת השלום הציונית-דתית "עוז ושלום". בצניעותו הרבה לא הרבה לספר על עצמו ועל פעולותיו.

רוח הבריות הייתה נוחה הימנו; זכרו אהוב ומוערך בקרב משפחתו, עמיתיו, חבריו ותלמידיו.

גבריאל בירנבאום

"תרבות של לשון ולשון של תרבות"

החוגים ללשון העברית והמגמות ללימודי עריכת לשון במכללות האקדמיות בירושלים וסביבתה חברו עם האקדמיה ללשון והעמידו כינוס שעסק בעשייה בלשון העברית לתקופותיה ובשאלות של תקן ומציאות בחינוך הלשוני. הכינוס נערך במכללת דוד ילין בירושלים ביום ז' בסיוון תשע"א (9 ביוני 2011) והשתתפו בו מכללות אפרתה, דוד ילין, הרצוג וליפשיץ.

ככינוס הרצו מומחים על תחומים שונים של העברית: פסיקות המסורה למקרא, כתיב המדקדים בימי הביניים, דקדוק בנוסח התפילה, פוסקנות ותקינה של העברית החדשה, תכניות הלימודים בלשון ועוד. חתם את הכינוס רב-שיח בנושא "לשון, תרבות ואקדמיה" בהנחיית הגב' **רות אלמגור-רמון** מן האקדמיה ללשון העברית. עוד פרטים על הכינוס ראו באתר האקדמיה, "אירועים שהיו".

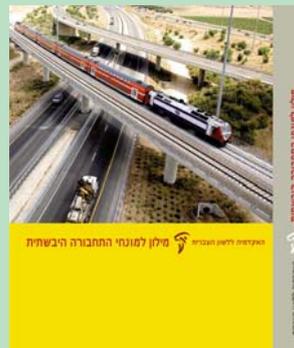
פרופ' מנחם צבי קדרי ז"ל, חבר האקדמיה ללשון העברית וסגן הנשיא שלה בשנים תשנ"ד-תשס"ד, הלך לעולמו ביום במנחם-אב תשע"א. קדרי היה מלומד רחב אופקים שבמחקרו לא גדר את עצמו בתחום צר אחד. הוא כתב על כל רובדי הלשון העברית - המקרא, המגילות, לשון חז"ל, העברית של ימי הביניים והעברית החדשה - ועסק בכל ענפי הבלשנות: בתורת ההגה, בתורת הצורות, בתחביר ובסמנטיקה. נזכיר כאן רק כמה מהחשובים שבמחקריו.

מחקר הביכורים שלו, "דקדוק הלשון הארמית של הזוהר", הֵגם את המשפט הקדום על לשון הזוהר, שאין בה חוק ומשפט כל עיקר, ואישש את ההשערה שהזוהר התחבר במאה השלוש-עשרה בספרד. בספרו "פרשיות בתחביר לשון המקרא" (1976) הוא קידם בברכה את שיטת הדקדוק הגרטיבי-טרנספורמטיבי מבית מדרשו של נועם חומסקי - שלא כמו כמה מהבלשנים החשובים אז בארץ, שהתייחסו אליה בחשדנות רבה, וכדבריו: "קבלת העיקרון של הבחנה עקיבה בין מבנה משפטים כפי שהם בפנינו, כלומר בין המבנה העילי, ובין המבנה המונח ביסודו, כלומר בין מבנה התשתית, נראית לנו פוריה לפתרון דו-משמעויות ולמניעת טעויות בניית מבעים".

בשנת 2006 יצא לאור "מילון העברית המקראית" שכתב. זהו המילון המדעי היחיד למקרא הכתוב עברית. יש במילון הזה תובנות מאלפות ומבריקות רבות, בעיקר בתחביר ובסמנטיקה, שאינן במילונים האחרים.

קדרי חקר הרבה בתחום שמחקרו הוזנח - העברית של ימי הביניים על תת-רבדיה. בספרו המרתק "מירושת לשון ימי

הופיע המילון למונחי התחבורה היבשתית

המילון מגיש לקורא כאלף ושמונה מאות מונחים במגוון תחומי התחבורה היבשתית: תכנון תחבורה, הנדסת תנועה, תחבורה ציבורית, הנדסת דרכים, תחבורה מסילתית, הנדסת רכב, שינוע ומטענים ועוד. המילון נוצר במפעל מינוח רחב היקף שנעשה באקדמיה ללשון העברית בשיתוף משרד התחבורה.

אפשר לקנות את המילון במזכירות האקדמיה.

גולל, סורג, שובר

דרון יעקב

מנוקד **גולל**, **סורג**, **שובר**. אבל בקונקורדנצייה ללשון המשנה של קוסובסקי (מהדורא קמא משנת תרע"ד): **גולל**, **סורג**, **שובר**. וכאן המקום להזכיר גם את ניקוד המשנה של חנוך ללון: **גולל**, **סורג**, **שובר**.

והרי הנתונים במילוני העברית המקובלים: במילון בן-יהודה מנוקד **גולל**, **סורג**, **שובר**, ואף נוספה הערה: "הנקוד שובר הנמצא במשניות מנקדות אינו מכוון". במילון אבן-שושן (בכל מהדורותיו) מנוקד **גולל**, **סורג**, **שובר**, ובמילוניו של יהודה גור (במהדורות תרצ"ה ותש"ו): **גולל**; **סורג** (אולי הכוונה ל**סורג**); **שובר**. אבא בנדויד, מן המובילים במתקני העברית החדשה, קבע בספרו 'מדריך לשון לרדיו ולטלוויזיה': **הגולל** (עמ' 29), **סורג** (עמ' 39, 82), **שובר** (עמ' 29, 89). ובעקבותיו מקובל כיום לתקן את ההוגים אחרת. לעומתו, מתקן לשון אחר, יצחק אבינרי, קבע: **גולל**, **סורג**, **שובר** (היכל המשקלים, עמ' 174, 387; והעיר שבדיבור: **שובר**). נראה שההגייה הרווחת של שלושת השמות – במשקל קוּטֵל – נובעת גם מהרצון להבדיל בין שמות העצם ובין צורות הבינוני הפועל **גולל**, **סורג** ו**שובר**. ואולם כפי שראינו יש להגיות האלה שורשים קדומים במסורות העברית, ובפרט במסורות שבעל פה לקריאת המשנה. למסורות שבעל פה משקל חשוב בעיצוב פניה של העברית, ואדרבה, אפשר שהגייה חיה של הצורות היא גורם מכריע יותר מכתב יד דומם המוכר בעיקר לחוקרים.

מן הנתונים שהבאנו עולה שאי אפשר לדבר על ניקוד ברור אחד לשמות האלה – במקורות העברית כמו גם במילונים השונים – ועל כן אין סיבה מוצדקת לרש את ההגייה הרווחת במשקל קוּטֵל. בעקבות הממצאים הכשירה ועדת הדקדוק של האקדמיה את ניקודן של המילים הללו במשקל קוּטֵל על פי הדיבור הרווח, לצד הניקוד במשקל קוּטֵל – **גולל**, **גולל**; **סורג** (וברבים **סורגים**), **סורג** (וברבים **סורגים**); הניקוד סורג אינו בכלל; **שובר** (וברבים **שוברים**), **שובר** (וברבים **שוברים**). מליאת האקדמיה אישרה את ההחלטה הזאת בישיבה שד' (א' באדר שני תשע"א, 7 במרס 2011), ועתה רווח לשתי ההגיות – זו המקובלת זה שנים בפי הדקדקנים ומתקני הלשון וזו המהלכת אצל רוב דוברי העברית בימנו.

ביבליוגרפיה נוספת: נמרוד שתיל, "שובר נסיעה – מה הוא שובר?: על תרומת הלשון הדבורה לפתרון שאלות עקרוניות במורפולוגיה", הד האולפן החדש 92 תשס"ח, עמ' 80–89 • קדיה פלמן, חילופי צורה במסורות לשון (עדה ולשון ח), ירושלים תשמ"ב • גבריאל בירנבאום, לשון המשנה בגניזת קהיר, ירושלים תשס"ח, עמ' 130–131 • יצחק אבינרי, היכל המשקלים, תל-אביב תשל"ו • אבא בנדויד, מדריך לשון לרדיו ולטלוויזיה, ירושלים תשל"ד.

המילים **גולל**, **סורג** ו**שובר** משמשות בלשונו תדיר – כשהן לעצמן ובתוך צירופים, כגון 'נסתם הגולל', 'סורג וברחי', 'מאחורי הסורגים', 'שוברי קנייה'. בשלוש המילים הללו יש הבדל בין דרך ההגייה המומלצת אצל מתקני לשון ובמילונים ובין דרך הגייתן הרווחת בפי דוברי העברית.

מתקני הלשון והמילונים מנחים להגות את השמות הללו במשקל קוּטֵל: **גולל**, **סורג**, **שובר**; כך נהוג למעשה בתשדירי החדשות ב'קול ישראל'. ואולם בדיבור השמות הללו הגויים על פי רוב במשקל קוּטֵל: **גולל**, **סורג**, **שובר** (וברבוי: **סורגים**, **שוברים**). מה הרקע להגיות השונות? האם יש הצדקה לתקן את ההגייה הרווחת? כדי לקבוע ניקוד תקני למילים האלה ראוי לבחון את גלגוליהן לאורך הדורות – למן לשון המשנה, ששם הן נקרות לראשונה, ועד למילונים בני ימינו.

עיון במסורות הקריאה של המשנה – כתיב יד מנוקדים ומסורות שבעל פה – מעלה שיש להן ניקודים שונים.

המילה **גולל** מזדמנת בכתבי היד המעולים של המשנה, וברובם מנוקדת הלמ"ד בתנועת e: בכתב יד קאופמן ובקטע גניזה קדום של המשנה מנוקד כמעט תמיד **גולל** (המשקף קרוב לוודאי את ההגייה המלעילית – **גולל**); בכתב יד פרמה ב ובקטע גניזה אחר מנוקד **גולל**. אבל מסורות שבעל פה בקריאת המשנה גורסות **גולל**: זו הקריאה המקובלת בפי בני תימן ובני חלב כפי שתועדה מפי מסרנים בני העדות האלה; במסורות קריאה אחרות (בגדאד ומרוקו) – **גולל**.

גם רב סעדיה גאון קרא בצירי, כמוכח מספרו 'אשא משלי' שער סה, שבו המילה 'גולל' חורזת במילה 'כולל'; זו עדות קדומה ואותנטית לאופן שבו נקראה המילה בסביבתו של רס"ג במאה העשירית לספירה.

המילה **סורג** "סובלת" במיוחד מחוסר יציבות, ומתרוצצים בה ניקודים שונים: **סורג** (במשנה לפי כתב יד קאופמן ומסורת אחת במרוקו ובחלב), **סורג** (פיוטים אשכנזיים מנוקדים מימי הביניים, מסורת בגדאד ומסורת אחרת במרוקו), **סורג** (מסורת אחרת בחלב) ואף **סורג** (תימן) – כנראה על משקל המילה הנרדפת **סורג** שבמקרא, יחזקאל יט, ט).

כמו במילה **גולל**, גם במילה **שובר** משתקפים שלושה משקלים שונים: בכתבי היד של המשנה מנוקדת צורת היחיד **שובר** או **שובר**, ובכתבי יד המנוקדים ניקוד בבלי היא מנוקדת **שובר**. **שובר** היא גם מסורת הקריאה הנהוגה בעדות המזרח. ואולם בכל כתיב היד ובכל המסורות הצורות הנוטות מנוקדות על דרך **שובר** – **שוברין**, **שוברו** (אם כי אפשר שהניקוד **שוברין** משקף ריבוי של **שובר** – **שוברין**, על דרך קדש – קדשים, גרן – גרנות).

אף כאן החריזה בפיוט יכולה להיות לנו לעזר: הפייטן אַמְתֵּי בר שפטיה (בן המאה התשיעית, איטליה) בזולת לחתן 'אז בהיות כלה' חורז את **שובר** במילים המסתיימות בתנועת a – מדובר, עֶבֶר, דָּבָר (תודה לפרופ' שולמית אליצור שהביאה לידיעתנו את הנתונים מלשון הפיוט).

גם המילונים של לשון חז"ל חלוקים בניקודיהן של המילים הללו. במילוניו של יוהנס בוקסטורף (המשקף את מסורת אשכנז באמצע המאה השבע-עשרה) מנוקדים הערכים בדרך זו: **גולל**, **גולל**; **סורג**, **שובר**. במילון אחר מאת מרקוס יסטרוב (ניו-יורק-ברלין 1926)

חברים חדשים באקדמיה

בבחירות שנערכו בישיבת המליאה של האקדמיה ביום כ"ח בטבת תשע"ב (23 בינואר 2012), נבחרו הסופר **חיים באר** ופרופ' **משה פלורנטין** לחברים מלאים באקדמיה. הסופרת **צרויה שלו** נבחרה לחברה יועצת. פרופ' **סטיבן ד' פראד** מאוניברסיטת ייל בארצות הברית נבחר לחבר כבוד.

סְבִיבְתָנוּת

■ (באנגלית: environmentalism)

תפיסת עולם הדוגלת בהגנה על הסביבה ובכללה צמצום זיהום האוויר (air pollution) ומניעת זיהום מקורות המים, מניעת זיהום הקרקע, דאגה לאיזון האקולוגי (eco-balance) ומשאבי הטבע, פיתוח תקנים וחקיקה לשמירה על איכות הסביבה, חינוך סביבתי, בנייה בת-קיימה, עידוד המודעות לסביבה ועוד. לסביבתנות היבטים חברתיים, כלכליים ופוליטיים. האדם העוסק בתחום הסביבתנות הוא סְבִיבְתָנִי.

קִיּוּמוֹת

■ (באנגלית: sustainability)

היכולת של הדור הזה לספק את צורכי ההווה בלי לפגוע ביכולת של הדורות הבאים לספק את צורכיהם.

קיימות הוא השם המופשט של שמות התואר בְּרִקְיָמָה ומְקַיֵּם (סְבִיבָה), (sustainable); ראו בעלון 86 במדור 'תנו דעתכם'.

אֶנְרְגִיָה שְׁמֵשִׁית, אֶנְרְגִיָה הַשְּׁמֶשׁ

■ (באנגלית: solar energy)

אנרגייה שמשית, אנרגיית השמש

אנרגייה המופקת מקרינת השמש. את האנרגייה הזאת ממירים לאנרגיית חום או לחשמל. השמש היא אחד ממקורות האנרגייה המכונה "אנרגייה מתחדשת" (renewal energy). מקורות נוספים הם רוח ומים.

מִשְׁחִיתָנוּת

■ (באנגלית: vandalism)

השחתה זדונית ומכוונת של רכוש ושל ערכי טבע. 'משחיתנות' היא גם הנטייה להשחית. אדם משחית או בעל נטייה להשחית הוא מִשְׁחִיתָן (vandal). שם התואר: מִשְׁחִיתָנִי.

מְעוּל סְבִיבָה

■ (באנגלית: environmental abuser, environment abuser)

מי שבפעולותיו ובהתנהגותו גורם נזק לסביבה. למשל: מפעל ששפכיו מזהמים מקורות מים, אדם המקפנה פסולת למקום שאינו מיועד לכך.

מְעוּל – עושה עוֹל או עוֹלָה. המילה מְעוּל נמצאת כבר במקרא: "...פְּלִטְנֵי מִיַּד רָשָׁע, מִכֶּף מְעוּל וְחֹמֶץ" (תהלים עא, ד). המונח מְעוּל משמש גם בדיני נזיקין לצד עושה עוֹלָה.

מוֹקְדָה

■ (באנגלית: hotspot)

אזור שיש בו גורם סיכון העשוי להביא נזק או אסון סביבתי. דוגמה למוקדה היא חלקו העליון של נהר הירקון שהיה מזוהם וגרם נזק חמור (אסון המכבייה).

מוֹקְדָה, מן השורש יק"ד, היא צורת נקבה המקבילה למילה מוֹקֵד. בעבר נקבעה המילה לציון כור או כבשן.

רֶכֶב כְּלָאִים רֶכֶב כְּלָאִים

■ רכב היִבְרִידִי (מאנגלית: hybrid vehicle)

רכב המונע בהינע כלאיים, כלומר בשילוב של שיטות להנעת רכב, ובעיקר הינע חשמלי והינע של שרפה פנימית.

המילה כלאיים שאולה מעולם הביולוגיה. בתורה נאסרו זיווגי כלאיים: "בְּהֶמְתָּךְ לֹא תִרְבֶּיעַ כְּלָאִים, שְׂדֵךְ לֹא תִזְרַע כְּלָאִים, וּבְגָד כְּלָאִים שֶׁעָטְנָו לֹא יַעֲלֶה עֲלֶיךָ" (ויקרא יט, יט). בערבית פירוש המילים כְּלָא, כְּלָאֵן הוא 'שניהם' או 'השניים'.

אֶפֶר גַּעֲשִׁי

■ אפר וולקני (באנגלית: volcanic dust, volcanic ash)

אפר המתפזר באוויר בעקבות פעילות הר געש.

הצירוף המקראי 'הר געש' מציין שם מקום בארץ ישראל (יהושע כד, ל). בעת החדשה החלו סופרים להשתמש בצירוף הזה במשמעות 'הר אש', volcano, וזו המשמעות המוכרת כיום. מכאן גם שם התואר גַּעֲשִׁי – וולקני. המילה גַּעֲשׁ בהקשרים אחרים ומילים אחרות מן השורש גע"ש מציינות רעש וסערה, כגון נהר גועש.

דִּשְׁנָת דְּשׁוֹנָה

■ קומפוסט (באנגלית: compost)

דשן שנוצר מחומר אורגני רקבובי, בעיקר מחומר צמחי. את החומר הזה מפרקים חרקים וחיידקים ופטריית בנוכחות אוויר (פירוק אווירני [אירובי]). הדשנות מוחזרת לקרקע כדי לטייב אותה.

מִדְּשָׁן (קומפוסטר) הוא מכל שבתוכו נאסף החומר האורגני ונהפך לדשונת. תהליך הפירוק המתרחש בתוך המדשן הוא הִדְּשָׁנָה (קומפוסטציה, באנגלית: composting).

המילה **קומפוסט** מקורה במילה הלטינית העתיקה compositum, ומשמעה היסודי – הרכבה, חיבור, ערבוב. למונח העברי נבחרה מילה מן השורש דש"ן בגלל גון המשמעות החיובי שלו (לעומת השורשים רק"ב ודמ"ן).

המילה דִּשְׁנָת שקולה במשקל המילים המציינות שיירים, כגון פִּסְלָת, נִסְרָת, נִשְׂרָת, גִּרְסָת (חומר גרוס שמשתמשים בו לאחר הגריסה), הַפְּרָת (עפר חצוב או חפור), סְחָפָת, גִּזְמָת.

גְּרִיטָה

■ (באנגלית: scrapping)

הפיכה לגרוטאות. מדובר בעיקר במכוניות ישנות: בתהליך הגריטה המוסדר מסירים את החומרים המזהמים ומוציאים את המנוע מכלל שימוש. בהמשך ממחזרים את המתכות של הגרוטה. המדינה מעודדת גריטה של כלי רכב ושל מכשירי חשמל ישנים משום שיש בהם סכנה בטיחותית וסביבתית.

שם הפעולה גְּרִיטָה והפועל גָּרַט נגזרו מן המילה גרוטאות. מקורה של מילה זו ביוונית, gryte (= תיק כלים, זוטות), והיא נשאלה ללשון חז"ל.

צורת היחיד התקנית של גרוטאות היא גְּרוּטָה (ולא גרוטאה; האל"ף בצורת הרבים היא חלק מצורן הריבוי).

המונחים שבעלונים האלה הם לקט של מונחי איכות הסביבה שאושרו במליאת האקדמיה בשנת תשע"א (2011). תודתנו על הסיוע בהכנת העלונים נתונה לחברי הוועדה למונחי איכות הסביבה, לד"ר נצן איל (יורד הוועדה למונחי איכות הסביבה) ולמלכה זמלי, נציגת האקדמיה בוועדה.

הלכה ומנהג בייעוץ האקדמיה לציבור

קרן דבנוב

מגיעות למזכירות המדעית שאלות חדשות ומפתיעות. לא יעלה על הדעת, כמובן, שאפשר להכשיר מומחה או אפילו קבוצת מומחים שיהיה ביכולתם להשיב על כל מגוון השאלות בעלות הזיקה לעברית. מלכתחילה המזכירות המדעית מופקדת בעיקר על מסירת החלטות האקדמיה לציבור הרחב. לפי תקנון האקדמיה הפצת ההחלטות והשירות לציבור כרוכים יחדיו: "המזכירות המדעית עושה לפרסום החלטות האקדמיה בענייני לשון בציבור ומשיבה על פניות הציבור בענייני לשון" (סעיף 47). אך הלכה למעשה אין מגבילים את קהל הפונים רק לסוגיות הדקדוק והמינוח שנדונו והוכרעו, מה גם שאלו נגישים לציבור באתרי האקדמיה. וככל שהחלטות נגישות יותר וככל שהציבור לומד ליהנות מנגישותן, גדל חלקן של פניות החורגות מתחום ההחלטות, ומלאכתם של המשיבים נעשית מורכבת יותר. עניינים רבים מועלים לדיון בוועדות בעקבות פניות הציבור, ולעומתם עניינים רבים אחרים זקוקים להוראת שעה ואינם מתאימים לדיון בוועדות. מגמת השירות של המזכירות המדעית בפועל היא לעזור לפונים ככל האפשר על פי הצרכים שלהם, ורק פניות אחדות יוצאות מכלל זה. לדוגמה, אין המזכירות המדעית נוהגת לסייע בפרשנות של טקסטים, בייחוד כשפרשנות זו יש השלכות משפטיות (עיקרון זה פועל גם בייעוץ הלשון בכמה מוסדות דומים באירופה). גם תלמידים המבקשים להיעזר במזכירות המדעית בכתיבת מטלות לימודיות למיניהן אינם נענים בהכרח.

רובן הגדול של השאלות אכן נוגע לתקינות הלשון. חברים שהתערבו ביניהם בשאלה שנוגעת ללשון, מורים, תלמידים, פקידים, עיתונאים ועורכי לשון – כולם מבקשים לדעת "מה נכון" או "מה נכון יותר" בעברית.

נתחקה עתה על העקרונות המנחים במענה לפניות משני המינים: בסוגיות שנדונו והוכרעו באקדמיה ובסוגיות שלא נדונו בה. מסירת החלטה בתחום המינוח אינה דומה תמיד למסירת החלטה בתחום הדקדוק. החלטות האקדמיה בדקדוק הן תוצאה של דיון מקיף בנתוני הספרות העברית לתקופותיה ובמגמות בעברית בת-זמננו. עובדי המזכירות המדעית המשיבים על השאלות מכירים את תולדות הדיון ואת נימוקיהם של חברי האקדמיה שהשתתפו בו, ובדרך כלל אין להם קושי להסביר כיצד נתקבלה החלטה ומדוע. לעומת זאת, טביעת המונחים רצופה חידושים מטבעה, ובכל חידוש יש מידה רבה של ניסוי. יש מונחים שנקלטו בציבור מיד, ויש מונחים שנקלטו כעבור זמן רב; יש מונחים שנקלטו בשינוי כלשהו, ויש מונחים שלא נקלטו כלל. אין להתעלם מנתוני המציאות במתן התשובה, ואף על פי שתוקפן החוקי של החלטות במינוח אינו שונה לכאורה מתוקפן של החלטות בדקדוק, במקרים לא מעטים לא יוכלו המשיבים להסתפק במסירת המונח שנקבע ובהסברו. אם נשאלה, לדוגמה, השאלה אם הצורה הַפְּיִי בּמִשְׁפָּט "חִיכִיטִי לַךְ זִמְן רַב" תקינה, אפשר שהתשובה תפתיע את הפונה, אבל בשביל המשיב היא חד-משמעית ונחרצת: צורות כאלה שכיחות למדי בתנ"ך, האקדמיה דנה בהן ולא מצאה סיבה לפסלן גם בעברית בת-זמננו. לעומת זאת בתשובה לשאלה התדירה אם יש לומר **ניסוי וטעייה** או **ניסוי ותהייה** לא דיי במסירת קביעתה של האקדמיה. המונח שנקבע באקדמיה (בתחומי הכימיה, הפיזיקה והפסיכולוגיה)

מתן תשובות בענייני לשון הוא מתפקידיה המסורתיים של המזכירות המדעית באקדמיה ללשון העברית. התעניינות הציבור בלשונו – במקור המילים והביטויים, בזיקה בין המילים, ובייחוד בכל הקשור לתקינות הדיבור והכתיבה – אופיינית לכל חברה מודרנית. בעשרות מדינות יש מוסדות לאומיים המופקדים על הכוונת הלשון, ורבים מהם מקיימים שירותי ייעוץ לציבור הרחב בלא תשלום. אתר מועצת הלשון הנורווגית (Språkrådet), לדוגמה, מדווח על מתן עשרת אלפים תשובות בקירוב לשנה בטלפון ובדואר האלקטרוני. מועצת הלשון הפולנית (*Rada Języka Polskiego*) מתחייבת להשיב על כל השאלות של מוסדות המדינה, ואילו לאנשים פרטיים היא משיבה לפי יכולתה. הקושי להתמודד עם ריבוי הפניות בענייני לשון קיים גם בארצות אחרות, ואולם ללשונו היסטוריה מיוחדת במינה: העברית חזרה לשמש לשון היום-יום העיקרית של האומה בדיבור ובכתב כאחד אחרי הפסקה ארוכה, ובנסיבות האלה יש לדוברים תהיות אין-ספור על אוצר המילים והביטויים, על ענייני הדקדוק והסגנון ואף על השמות הפרטיים.

לאורך כל השנים השיבו המזכירים המדעיים על שאלות הציבור בעיקר במכתבים וגם בטלפון באופן אקראי ולא ממוסד. בערך בשנת תשנ"ה (1995) יוחד קו טלפון למתן תשובות בשעות קבועות בכל יום, והטלפון הזה לא פסק מלצלצל. הפונים התלוננו על קושי לקבל מענה בקו העמוס, ואילו בצד המשיבים הקושי העיקרי היה ההכרח לענות לאלתר, ולא היה אפשר לתקן תשובה שנפלה בה טעות או להוסיף עליה. רק פניות מורכבות במובהק הושארו לבירור ולהתייעצות ונענו לאחר מכן. בשנת תשס"ה נפתח ערוץ חדש לפניות הציבור: תיבת דואר אלקטרוני. מספר הפניות גדל במידה ניכרת, והתקשורת האלקטרונית אפשרה התכתבות קלה ומהירה. המשיבים יכלו כעת לעיין במקורות ובספרות המחקר לפני מתן התשובה, לשלוח השלמות ותיקונים לפי הצורך, להעתיק מתוך החלטות האקדמיה או מתוך מקורות וכן להשתמש בתשובות קודמות שנענו באותו עניין. בשנים תשס"ה–תש"ע (2005–2010) ניתנו מרבית התשובות (למעלה משלושים אלף מכתבים) בדואר האלקטרוני. עם זאת ראתה המזכירות המדעית צורך לשפר את השירות שיפור נוסף: לאפשר לעובדים אחדים להשיב על השאלות בעת ובעונה אחת וכך לקצר את זמן ההמתנה לתשובה וכן להפנות שאלות מורכבות לעובדים המתמחים בתחומן. השיפור התאפשר עם הקמת אתר האקדמיה החדש, שעלה למרשתת בתמוז תש"ע (יולי 2010). באתר נבנתה מערכת ייחודית לפניות הציבור. זאת ועוד, באתר מתפרסמות תשובות על שאלות נפוצות במיוחד, ולפונה מוצע לחפש תחילה מידע מן המוכן על פי מילות מפתח. אם לא מצא תשובה לשאלתו, הוא מתבקש למלא טופס קצר ולהפנות את השאלה למזכירות המדעית. השאלות מוצגות – מן הישן לחדש – במערכת פנימית שיש אליה גישה לכל המזכירים המדעיים, ובכל רגע אפשר לדעת כמה שאלות ממתונות למענה. המערכת אף מאפשרת התייעצות בין המשיבים. את התשובות המוכנות המערכת מפנה לדואר האלקטרוני של הפונה. מתברר ששיטה דומה למדי של ייעוץ לציבור נהוגה גם באקדמיה ללשון האיטלקית (Accademia della Crusca), הוותיקה באקדמיות ללשון בעולם (נוסדה בסוף המאה השש-עשרה).

על אילו משיבה המזכירות המדעית? כשם שאי אפשר למנות את רכיבי הלשון ואת תופעותיה, כך אין לצפות מראש את כל סוגי השאלות שעשויות להישאל אודותיה. כמעט בכל יום

המייצגות עברית חיה (גם בדיבור), ודאי יהיה עלינו להעדיף את בניין קל. השימוש בבניין זה בהוראת שינוי מצב בתנ"ך נרחב: הפועל תָּרַב שכיח בהרבה מִתְחַרֵּב; מצויים הפעלים תָּלַשׁ, עָמַד, קָפָא וכמובן גם אָבַד וקָבַה, ואילו תָּלַשׁ, נָעַמַד, נִקְפָּא, נִאָבַד ונִקְבָּה אינם באים בתנ"ך. גם המשנה מספרת על מפתח שֶאָבַד (עירובין ג, ג) ועל נרות שֶקָבוּ (תמיד ג, ט). בכתבי היד של התלמוד הבבלי נמצאה הצורה נִאָבַד בנפעל דווקא (קידושין ב ע"ב; גטין לו ע"ב), ואולם היא שונתה בדפוסים לבניין קל, כנראה בשל הסטייה מן הנורמה המקראית. הפועל נִקְבָּה החל לשמש בעיקר בימי הביניים. בספרות ההשכלה שימשו הפעלים נאבד, נכבה, נקפא, נעמד ואחרים בתפוצה גדולה וכן בספרות העברית החדשה.¹ משפטים כגון "הסוכרת נִעְבְּרָה לו", "היא כמעט נִטְבָּעָה באמבטיה", "אני לא נִשְׁפָּעַת מפרוסה אחת" בפי ילדים קטנים² מעידים על מגמת עדיפות לבניין מסומן, ייחודי לפעלים עומדים בהקשר של שינוי מצב, כלומר לנפעל או להתפעל. קרוב לוודאי הילדים משתמשים בהם בלי ששמעו בעבר, וכמובן אינם יכולים לדעת שגם הצורות האלה מתועדות בספרות חז"ל המאוחרת וביתר שאת בימי הביניים ובספרות ההשכלה. לפונים רבים קשה להסתפק בהסברים; הם מעוניינים בהמלצה מעשית, ובמקרה הנדון יבקשו להכריע אם הפועל נִקְבָּה וכיוצא בו נופל מן הפועל קָבַה וכיוצא בו. ואולם נראה שהתשובה הטובה ביותר היא הצגת השיקולים לכאן ולכאן.

לעתים חוסר ודאות בנוגע למקורה של תופעה מקשה על קביעת מעמדה הנורמטיבי. כזו היא השאלה החוזרת ונשנית על טיב ביטויי הזמן כגון 'השעה שלוש ועשרה' או 'השעה חמישה לשש': האין כאן טעות במין הדקדוקי של שם המספר? הלוא הכוונה לספירת דקות, ושם העצם דָּקָה הוא ממין נקבה. במרבית השיבושים בשם המספר צורת הנקבה משמשת במקום צורת הזכר, כגון "שלוש ילדים", ואילו בביטויי הזמן רווחת דווקא צורת הזכר תחת צורת הנקבה הצפויה.

מקובל לתלות את הצורה הזאת בשימוש במילה רָגַע כמילה נרדפת לְדָקָה, שימוש שרווח במחצית הראשונה של המאה העשרים ונחשב לא מדויק.³ אם נעיין במילון בן-יהודה, לא נמצא שם את הערך דָּקָה במשמעות יחידת זמן אלא דָּק בלבד; זאת הצורה היחידה, ככל הנראה, ששימשה בספרות ימי הביניים (אף שנוצרה בהשפעת המילה הערבית דְּקִיקָה ממין נקבה), וזאת הצורה העיקרית גם בספרות ההשכלה. עקבותיה מצויים אף בשירה העברית מראשית המאה העשרים, המוכרת לרבים גם בימינו בזכות השירים המולחנים:

המשך בעמוד 8

הוא נסייה וטעייה. הצורה נסייה נבחרה כחלופה ל-trial והיא מובחנת הן מן נְסוּי (אקספרימנט) הן מן נְסִיּוֹן (experience), ובזכותה גם נשמרת הסימטריה - אחידות המשקל בתוך הצירוף. גם במקרה הזה ימסור המשיב לפונה את ההחלטה ואת נימוקה, אבל לא בהכרח יתעלם מן העובדה שהמונח הרשמי כצורתו אינו ידוע לציבור, ואולי יוסיף דבר מה לטובת הצירוף המוכר נִסְיוֹן וטעייה. מה שאפשר לומר מפורשות הוא שהשימוש בתהייה איננו תקין, מפני שאין לה כל זיקה למונח הנדון, trial and error, מלבד דמיון הצליל בהגייה לא מוקפדת (ומכאן יש אפשרות למשחק מילים לעת מצוא).

מטבע הדברים, בירור סוגיות שלא נדונו בוועדות האקדמיה ולא הוכרעו במליאה מורכב הרבה יותר. המשיבים יכולים להיעזר בספרים ובמאמרים לשיפור העברית ולבדוק אם איש מאנשי הלשון, דוגמת יצחק פרץ, יצחק אבינרי, אבא בנדויד או חיים אהרנוביץ, כבר עסקו בַשְּׂאלָה ואספו את המידע ההיסטורי הנחוץ, אבל אין המשיבים מחויבים ליעץ ברוח ההמלצה שנמצאה בספרים אלו, מה עוד שיש לא מעט חילוקי דעות בין ספר אחד למשנהו. כשאר החלטות אקדמיה ואין אזכורים בספרות, הן איסוף הנתונים הן הסקת המסקנות מוטלים על המשיבים עצמם.

בירורה של סוגיה דקדוקית בעקבות פנייה מן הציבור נעִשָּׂה ברוח עבודתה של ועדת הדקדוק: הוא מתחיל בבדיקת רובדי הלשון הקלסיים - לשון המקרא ולשון חכמים, נמשך בחיפוש בספרות מופת מאוחרת יותר ובכללה ספרות המופת של העת החדשה (ובנוגע לסוגיות מסוימות גם בחינת מסורות הלשון בפי עדות ישראל), מתרחב להערכת התהליכים הנצפים בעברית החדשה ומסתיים בהמלצה על אחת האפשרויות או לחלופין בקביעה שאפשרויות אחדות שקולות. ככל שהנתונים רבים וסותרים, גָּדַל האתגר וגָּדַל האחריות שבהכרעה. ניסוח ההמלצה עשוי להיות זהיר, מסויג בביטויי דעה אישית, כגון "נראה לי..." עובדי המזכירות המדעית משתדלים ככל האפשר לתאם ביניהם את רוח ההמלצות.

דוגמה לשאלה תדירה ולא מוכרעת בדיוני האקדמיה היא פעלים המציינים שינוי או התהוות של מצב בבניינים קל (פָּעַל) ונִפְעַל. בלשון ימינו יש זוגות רבים של קל ונִפְעַל נרדפים בהוראה זו: תָּרַב וְתָרַב, קָפָא וְקָפָא, עָמַד (במשמעות 'פסק מלכת') וְעָמַד. פניות הציבור בעניין הזה מוסבות בעיקר על הזוגות אָבַד וְנִאָבַד, קָבַה וְנִקְבָּה: האם יש לראות בצורת נפעל צורה נחותה ועממית או אפילו טעות? אם נסתמך רק על המקורות הקלסיים מן התקופות

האם השלוש בימינו הוא השלוש של התנ"ך?
איך קרה שכלי תחבורה אחד זכה לשני שמות עבריים חדשים - מטוס ואווירון?
מה הטעות שהולידה את הצירוף עיר בירה?

את התשובות על שאלות אלו ועל שאלות אחרות אתם מוזמנים לקרוא בחוברת מתגלגלים עם המילים. החוברת פותחת צוהר למכמניה של העברית ולדרך המרתקת של מילותיה לאורך הדורות. כונסו בחוברת איגרות "מילת השבוע" שפורסמו במהלך שנת תשע"א באתר האקדמיה ויועדו לתלמידי בתי הספר.

מתגלגלים עם המילים מאת: רונית גדיש ותמר כץ, איורים: דינה שרירה

אפשר לקנות את הספר במזכירות האקדמיה.

טלפון: 02-6493512, פקס: 02-5617065, דואר אלקטרוני: acad6u@vms.huji.ac.il

100 מילים – מאה של מילים בעברית תרע"ב-תשע"ב

בשנת תרע"ב (1912) פורסמה החוברת הראשונה של זיכרונות ועד הלשון ובה גם רשימת המילים הראשונה: מונחי החשבון. לציון מאה שנה לפרסום זה הפיקה האקדמיה ללשון העברית מילון כיס קטן ובו מאה מילים ממונחי ועד הלשון והאקדמיה – עשר מילים לכל עשור. מילון הכיס החדש מצטרף לקודמו **60 מילים** שיצא במלאות שישים למדינה.

את פלא תחייתה של העברית ליווה ומלווה עד היום מפעל רחב היקף של קביעת מונחים וחינוך מילים בוועד הלשון ובאקדמיה ללשון העברית. המפעל הזה הניב עשרות אלפי מונחים במאות מקצועות ותחומי דעת. כל המונחים שנקבעו – מהם שפורסמו במילונים מקצועיים ומהם שפורסמו ברשימות מונחים – מכונסים באתר "מונחי האקדמיה" במרשתת.

מאה המילים שנבחרו מייצגות מגוון חידושים ודרכי חידוש. יש בהן שנקלטו מלשון המקורות בשינוי משמעות. יש בהן שנוצרו על פי **משקלים** קיימים או בתוספת סיומת, ויש בהן שהתחדשו בהשראת הערבית ובסיוע הארמית. רובן הן תוצר של ועד הלשון והאקדמיה אך יש בהן שנוצרו מחוץ לכותלי המוסד הרשמי. במחדשים היו סופרים ומשוררים, שרי ממשלה, חוקרים ואנשי מדע, פועלים ובעלי מלאכה – אנשים שהכירו את המקורות וטעמו את טעמה של עברית שורשית. רבות מן המילים שנבחרו למילון הכיס נקלטו טוב כל כך עד כי קשה להאמין שהן רק בנות כמה עשורים: **סַפְרָה, תְּגוּבָה, אֶלְתוֹר, טִלְת, חוֹבְבָנוּת, גִּלְשָׁן**. מילים אחרות עדיין נאבקות על מעמדן במונחים הלועזיים: **יַעֲפָת** (גיט לג), **רְעִינָאִי** (קופירייטר); והחידושים האחרונים רק מתחילים לפלס את דרכם בציבור: **סַחְרִיר** (ספין), **דְּשֵׁנָת** (קומפוסט). כל המילים הללו מאירות את הדרך שהלכה בה העברית זה מאה שנה ומלמדים על כוח חיותה של לשוננו.

החוברת מוגשת למטיילים בגנים הלאומיים ואפשר לקנות אותה במזכירות האקדמיה.

54 מִרְקָע
: מִרְקָע
écran ;screen (צרפחית)
מרקע (מן רִקַע) – שעליו מקרינים תמונות או סרטים. המילה מסך במשמעות זו נחשבת לא תקינה, שכן מסך הוא וילון שנועד לחצוץ ולהסתיר, למשל אח במח האטרון. **תשכ"ב**

לתחומים שאין להם זיקה לשיט, ובעקבות האנגלית גם אנחנו מְשִׁיקִים ספרים, משיקים סרטים, מאכלים, טלפונים משוכללים וכל מוצר חדש אחר שיוצא לשוק ואף מרכזי מחקר ומסילות רכבת (במקום לחגוג יציאה לאור, להשתתף בהקרנת בכורה, לחנוך, לכונן ועוד).

רבות השאלות שהתשובה עליהן לא תינתן ברוח "מותר" או "אסור" ואולי היא תסב לפונים אכזבה קלה, אבל דווקא השאלות הללו עשויות להיות מקור לא אכזב ללימוד פורה ומרתק לאנשי המקצוע ולציבור הרחב כאחד.

- * המאמר הזה הוא עיבוד והרחבה של הרצאה בערב העיון "העברית בין רצף לחידוש" באקדמיה ללשון העברית (ראו ידיעה בעמוד 1).
1. רות אלמגור-רמון עמדה על סוגיית אָבָד וְנֶאֱבָד בספרה "רגע של עברית" (בעקבות תכנית רדיו בשם זה), תשס"א, יחידה 105, וקבעה שלמהדרים מומלצת הצורה אָבָד.
 2. את הדוגמות האלה רשמתי מפי בתי תמר בת השש וחצי בשבועות האחרונים.
 3. לדוגמה, ב"מילון ההווה" מאת שושנה בהט ומרדכי מישור ליד המשמעות 'דקה' בערך **רגע** הוער "מיושן, בימינו לא תקיני".
 4. את הסבר צורת הזכר של שמות המספר **חמישה** ו**ועשרה**; **חמישה ל-** / **עשרה ל-** בצורה דַק הציעה לראשונה תמר כץ מן המזכירות המדעית.
 5. אמנון שפירא העלה את ההשערה הזאת במאמרו "לשוונות במגע", לשוננו לעם מ-מא (תשי"ן), עמ' 296. ר' משה פיאמנטה, דבר ערבית, מבוא לערבית הארץ-ישראלית, ירושלים 1969, הערות 5 (עמ' 33) ו-17 (עמ' 35) לשיעור 8.

הלכה ומנהג ביעוץ האקדמיה לציבור המשך מעמוד 6
"תבל זו רבה ודרכים בה רב, נפגשות לדק, נפרדות לעד" (רחל, זמר נוגה); "הן עיני למדו לחיף וחדלו משפך לזרז על לוח שֶׁעוֹן אֶת מְרוֹץ הַדְּקִים" (לאה גולדברג, ימים לבנים).⁴ ואולי אין כל קשר בין צורות הזכר של שם המספר לשם עצם זכרי כלשהו אלא מדובר בצורה שנתייחדה למעמד תחבירי עצמאי בביטויי זמן ובביטויי מחיר (רק ברכיב האחרון שלו, כגון **הכרטיס עולה שש ועשרה**), מעין שימוש בצורות הזכר ההיסטוריות של שם המספר בערבית המדוברת של ארץ ישראל.⁵ ועדיין לא הונהר מדוע רק שני שמות מספר – חמישה ועשרה – משמשים בזכר בהקשרים אלו ולא שמות מספר אחרים (איש אינו אומר "עכשיו שבע (ו)עשרים וחמישה", ודאי לא "שבע ושנים עשר" אלא "שבע (ו)עשרים וחמש", "שבע ושנים עשרה"). איזה מכל ההסברים מוצלח יותר? לפי שעה קשה להכריע. קשה לא פחות לקבוע אם אחד מהם מאפשר לראות בצורה המקובלת צורה תקינה. יש אנשי לשון, ובהם עובדי המזכירות המדעית, הנוטים לפסול ביטוי רווח בשל השפעת הלעז הבוקה הניבטת ממנו, אבל יודעים שהשימוש מושרש מאוד ומתלבטים אם להכריז עליו מלחמת דון קישוט. הכוונה למונחים שלא נדונו באקדמיה, כגון הַשְּׁקָה במשמעות מורחבת. לפני ארבעים שנה בערך נקבע המונח הַשְּׁקָה במילון למונחי הימאות במשמע הורדת כלי שיט חדש למים, באנגלית launching. השרש נש"ק מכוון למגע הראשון של האנייה עם פני המים. באנגלית בתימינו נתרחב השימוש במילה launching